

ביאורים

כשחטא האדם הראשון, קולל העולם. קללה ממנה אנו סובלים עד היום- כיוון שקלקולי החטא עוד לא תוקנו וממילא העונש עדיין נצרך. בפסקה הנוכחית נעסוק בשני תחומים בהם קולל העולם.

הקללה הראשונה היא באיכות - כל הדברים הקיימים בעולם נפגמו באיכותם - האדם הפך לבן תמותה ונגזר עליו מוות, והיצר הרע נכנס לתוכו והוא מערב צד שליילי אפילו במעשיו החיוביים. האדמה התקללה - "וקוץ ודרדר תצמיח לך".

התחום השני שנפגם הוא בדרך הופעת הדברים בעולם - הדברים שהיו מגיעים בקלות קודם החטא, מופיעים בצורה איטית ומסובכת לאחר החטא. קודם החטא הייתה האישה מתעברת ויולדת באותו יום ולאחר החטא ההריון אורך תשעה ירחי לידה והלידה מלווית בצער וכאב - "בעצב תלדי בנים". קודם החטא אדם היה זורע ובאותו יום קוצר, ולאחר החטא נגזר ש"בזיעת אפרך תאכל לחם" - נדרשים עשר פעולות בכדי להגיע ללחם - חרישה, זריעה, קצירה, טחינה וכו'. שני תחומים אלו באים לידי ביטוי במדרש. התחום הראשון בא לידי ביטוי באדמה שאינה מוציאה דברים מושלמים אלא דברים שמצריכים עיבוד והכנה כדי שיוכלו להשתמש בהם, והתחום השני בא לידי ביטוי באדם ובפירות, שאמנם הם נבראו שלמים, אך התפתחותם אורכת זמן רב. שני קלקולים אלו קשורים במהות החטא שבו חטא האדם הראשון. האדם נברא בצורה שלמה ומראש הובהר לו מה תחומי, מה מותר לו - "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכיבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים", ומה אסור לו - לאכול מעץ הדעת. כך הוא נצטווה כי אין זה תפקידו וחלקו. כשהאדם אכל מעץ הדעת, הוא לא הסתפק במימוש הפוטנציאל שלו, אלא במימוש החשק שלו, שזה בעצם התנכרות לטבע שלו, לתפקיד אליו הוא מיועד. העונש שהעניש אותו הקב"ה הוא התוצאה של החטא - נוצר פער בין האידיאל שבו העולם היה צריך להתנהל לפני החטא לבין מצב העולם בפועל לאחר החטא. למרחק זה ישנם שני ביטויים. האחד הוא באיכות: יש פער בין המצב השלם של המוצר לבין איך שהוא נוצר בטבע. השני הוא בסדר הופעת הדברים: יש פער בין תחילת ההיווצרות עד היצירה בפועל, יש תהליך שצריך לקרות עד שהדבר מבשיל ויוצא לידי גמר.

המהר"ל מסביר שהמדרש בא ללמדנו שבימות המשיח יסור החטא וממילא יתוקן העולם בשני תחומים אלו.

הרחבות

• המוסר שבחוקי הטבע

עתידיה אשה שתלד בכל יום. התהליכים בעולמנו אורכים זמן רב. היריון מתפתח במשך תשעה חודשים וכן צמחים לא גדלים ביום אחד. בהסתכלות פשוטה ניתן לחשוב שהזמן הדרוש לתהליכים אלו הוא הכרח טבעי כדי שהתינוק יתפתח ברחם אימו וכדומה.

אולם הרב קוק מחדש שהקב"ה קבע זמנים אלו מסיבות מוסריות: "מהיסוד העקרי שחוקי הטבע המה באמת חוקי ה', חוקים מוסריים, נועדו למטרתם, גם היתרונות גם החסרונות שבהם, כולם למטרה מוסרית רמה ואזירה נוסדו" [עין איה, שבת א, ב, קיא] בעקבות חטא האדם הראשון התדרדר המוסר בעולם, והקב"ה נדרש לחוקק חוקי טבע כדי לחזק את ערכי המוסר. לדוגמה, הטיפול בתינוק דורש מסירות רבה. ההורים נדרשים להאכיל, לחתל את בנם ולעיתים קרובות לקום במצב הלילה. אולם בעקבות הידרדרות המוסר שחזקה את יצר האנוכיות יש חשש שההורים ינחזו את תינוקם. (ניתן לייחס את שורש האנוכיות בעולם לאכילתם של אדם וחיה מעץ הדעת. במעשה זה העדיפו את רצונם הפרטי על פני הצו האלוהי. ובכך השפיעו גם על הדורות הבאים ששימושו את רצונם הפרטי בראש סדר העדיפויות). במטרה לחזק את ערכי המוסר, קבע הקב"ה שהיריון יתמשך זמן רב כדי שההורים יצפו לילדם, וכך תגדל חיבתם אליו והם יטפלו בו במסירות: "חבלי לידה המה רק תוצאה מנפילת המוסר למען חבב את הילד על יולדיו (הורים), אשר לא יספיק לזה המאור המוסרי של אהבת חסד אפילו בהיותו מקושר עם הנטייה הנפשית של אהבת הורים, לעומת הטורח הגדול של הטיפול הנצרך לגידול המין האנושי..." [עין איה, שבת א, ב, קט].

בהרחבות הבאות יתבאר שמתוך התרוממות המוסר האנושי כבר לא יהיה צורך בחוקים אלו ולכן לעתיד לבוא אישה תוכל ללדת בכל יום.

כל מוליד
יוליד בהתאם
לשלמותו

ובמסקנת שבת בפרק במה מדליקין (ל. ט.): יתיב רבן גמליאל ודרש: עתידיה אשה שתלד בכל יום⁵, שנאמר (דמיה לא, ז): הרה וילדת יחדו. לגלג עליו אותו תלמיד, אמר: אין חדש תחת השמש (קהלת א, ט). אמר ליה, בא ואראך דגמתו בעולם הזה, נפק אחזי ליה תרגולת. ותו יתיב רבן גמליאל ודרש: עתידין אילנות שמוציאין פרות בכל יום, שנאמר (יחזקאל יז, כג): ונשא ענף ועשה פרי, מה ענף בכל יום, אף פרי בכל יום. לגלג עליו אותו תלמיד ואמר: והקתיב אין חדש תחת השמש! אמר ליה: בא ואראך דגמתו בעולם הזה, נפק אחזי ליה צלף. ותו יתיב רבן גמליאל ודרש: עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלסקאות וכלי מילת, שנאמר (תהלים עב, ט): יהי פסת בר בארץ. לגלג עליו אותו תלמיד ואמר: אין חדש תחת השמש! אמר ליה: בא ואראך דגמתו בעולם הזה, נפק אחזי ליה כמהין ופטריות, וכלי מילת - נברא קורא, עד כאן. הנה רבן גמליאל באר לנו כי כל שלשה חלקים המוציאים תולדות על ידי ברכת השם יתברך, כי האדם מוציא תולדות, והארץ מוציאה פרות, כלם לעתיד בהסתלק החטא, יסלק מהם גם כן החסרון, ויתברכו להוציא בכל יום ויום, והעץ יוציא פרות כל יום, והארץ תוציא דברים אשר הם שלמי בריאה. ויש לה להתבונן מאד, כי אצל האדם ואצל פרות העץ אמר שיהיו מוציאים תולדות כל יום, ואצל הארץ אמר שתוציא דברים שלמים, כי זכר אצל כל אהד ואהד מה שראוי לו. כי האדם והעץ השדה יותר שלם, והדבר השלם מעכב ומשקה תולדתו ביותר, והארץ היא ממהרת להוציא תולדות, ומוציאה פרחים וצמחים כל שעה, רק שאינם שלמים, כי הארץ בעצמה היא אדמה ועפר. ועל זה אמר כי הארץ תוציא דברים שלמים, ולא תוציא הארץ דבר חסר.

במסכת שבת בפרק במה מדליקין שנינו, ישב רבן גמליאל ודרש, עתידיה אשה שתלד בכל יום, שנאמר: הרה וילדת יחדו. לגלג עליו אחד התלמידים ואמר, והרי נאמר: אין כל חדש תחת השמש! אמר לו רבן גמליאל, בא ואראה לך שישנה מציאות כזו בעולם הזה, יצא והראה לו תרגולת. שוב ישב רבן גמליאל ודרש, עתידין אילנות להוציא פירות בכל יום, שנאמר: ונשא ענף ועשה פרי, מה ענף צומח בכל יום, כך הפרי יהיה בכל יום. לגלג אותו תלמיד ואמר, והרי נאמר: אין כל חדש תחת השמש! אמר לו רבן גמליאל בא ואראה לך שיש מציאות כזו בעולם הזה, יצא והראה לו את הצלף. שוב פעם ישב רבן גמליאל ודרש, עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלגיות ובגדי צמר משובח, שנאמר: יהי פיסת בר בארץ. לגלג עליו אותו תלמיד ואמר, והרי נאמר: אין כל חדש תחת השמש! אמר לו רבן גמליאל, בא ואראה לך שיש מציאות כזו בעולם הזה, הראה לו כמהין ופטריות. ולגבי בגדי צמר משובח הראה לו את עטיפת הדקל הצעיר.

רבן גמליאל באר כי ישנן שלוש תולדות היוצאות בעולם מכח ברכת ה': תולדות האדם, ושני מיני תולדות שהארץ מוציאה, ובעתיד, כאשר יסולק החטא, יסולק ממוציא התולדות חסרונם ויתברכו להוציא לפי טבעם. האדם יוליד בכל יום, העץ יוציא פירות בכל יום, והארץ תוציא דברים שלמים. התבונן היטב, כשדרש רבן גמליאל על תולדות האדם ותולדות העצים אמר, שיוציאו תולדות בכל יום, וכשדרש על הארץ אמר שתוציא דברים שלמים, ולא אמר שתוציא כך בכל יום. טעמו של דבר, כי רבן גמליאל הזכיר ביחס לכל אחד את הדברים הראויים לאותו דבר. האדם והעץ הם דברים שלמים יותר מאשר הארץ, והדבר השלם מוציא תולדות לאט יותר מאשר הדבר שאינו שלם. האדמה מוציאה פרחים וצמחים כל שעה, אלא שהם אינם שלמים, כי האדמה היא עפר ואפר ואינה שלמה. לכן ביחס לארץ אמר שתוציא דבר שלם, וביחס לאדם ולעץ אמר שיולידו בכל יום.

